

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRETMENLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Osman TAŞTEKİN*

ÖZET

Bu çalışma, 2517 sayılı tebliğler dergisinde yer alan İlköğretim II.kademe DKAB ders programlarını, branş öğretmenlerinin düşünce ve önerilerini alarak değerlendirmeyi, noksanlıkları tespit edilerek daha verimli bir programın oluşabilmesi için öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

Program, olumlu yönde bazı değişimleri içermektedir. Ancak yeterli dinamizmin sağlanamaması, genel öğretimin amaçlarına ulaşmada bazı eksiklikler içermesi, bir kısım konularının, öğrencilerin anlama kapasitesinin dışında olması, günlük hayatta karşılaşılan problemlerin çözümüne ışık tutmaktan uzak olması ve ülkenin farklı bölgelerinde yaşayan insanların değişik inanç ve uygulama şekillerini kucaklar yapıda olmadığını düşünülmesi başlıca olumsuzluklar olarak belirlenmiştir.

Ümit edilmektedir ki, bu çalışma, yukarıda bahsedilen noksanlıkları gideren daha iyi bir programın oluşmasına katkı sağlayabilecektir.

A.Giriş

Değişim, ister bireysel isterse toplumsal yani sosyo-kültürel anlamda düşünülün kaçınılmaz bir süreç olarak karşımıza çıkıyor. Doğal olarak tüm insanların ve toplumların aynı anda ve hızda değişime uğradıklarını söyleyemesek de bu sürecin bir şekilde yaşandığı bilgisine sahibizdir. Aslında her şeyin her an değişime uğradığı ve hiçbir şeyin bir önceki halinin aynı olmadığı düşüncesi yeni değildir. Antik çağda Herakleitos'un "her şey akar" veya "aynı ırmakta iki kez yıkanmaz" şeklinde formüle ettiği felsefesinde değişimin varlığına ve sürekliliğine dikkat çekmesi, bu gerçeğin fark edilme yaşının bir hayli eski olduğunu gösteriyor.

---

* Samsun İlkadım İlköğretim Okulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni

Toplumsal değişimin dinamiğini, teknolojik gelişmelerin oluşturduğu¹ savı kabul edildiğinde, “gelişim”in “değişim”i tetiklediğini ve bu iki kavramın birbiri ile ilintili olduğunu görürüz. Bu noktada, hiçbir şeyin durağan olmadığı, hemen her şeyin sürekli bir değişim dolayısıyla bir gelişim süreci geçirdikleri söylenebilir.

Günümüzde de sosyal, kültürel, ekonomik vb. alanlarda hızlı bir gelişim yaşanmaktadır. Ancak söz konusu eğitim olduğunda, gelişim sürecinin aynı hızda ve paralelde olduğunu söylemek pek doğru olmayacaktır. Oysaki “toplumsal gelişme ve değişmeye paralel olarak eğitim programlarının sürekli kontrol edilmesi, aksaklıklarının tespit edilerek giderilmesi ve gerekirse değiştirilmesi”² gereklidir. Üstelik Milli Eğitim Temel Kanununun ikinci bölümünde yer alan Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri başlığı altındaki maddelerin 13. sünde “Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli geliştirilir. Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır.”³ şeklinde güçlü bir yaptırım yer almaktadır. Ancak mevcut programların geleneksel ve tutucu nitelikler taşıması, geliştirme olanaklarının yeteri kadar araştırılmaması veya konunun ciddiyetini anlama noktasındaki ihmaller sonucu örgün eğitim, sosyal dinamizmin ve çağın gereklerinin gerisinde kalmıştır.⁴ Diğer bir deyişle, birçok alandaki gelişmelerle eğitim programlarında kaydedilen gelişmeler oranlandığında sonucun tam anlamıyla olumlu olduğunu söylemek mümkün değildir.⁵Böylece değişen ve gelişen şartlara bireylerin uyum sağlaması noktasında önemli bir problem ortaya çıkmaktadır ki,⁶ bu durum eğitimde program geliştirme çabalarını daha gerekli kılmaktadır.

Eğitim programı, bir eğitim kurumunun, bireyler için sağladığı, ulusal eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine yönelik tüm etkinliklerini içermektedir.⁷ Öğretim programı ise, öğrenci davranışında arzu edilen değişiklik veya değişiklikler oluşturmak ama-

¹ Emre Kongar, Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, 4. Basım, Remzi Kitabevi, İst. 1985, s.23.

² Osman Taştekin, Öğretmen ve Öğrencilere Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Müfredatları (İlköğretim 6.7. ve 8.Sınıflar), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sam-sun 1994, s.3.

³ Milli Eğitim Temel Kanunu, Kanun No:1739, Kabul Tarihi:14.06.1973, Madde:13.

⁴ Fatma Varış, Eğitimde Program Geliştirme-Teori ve Teknikler-, 3. Baskı, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara 1978, s.13

⁵ Fatma varış, a.g.e.,s.23

⁶ Nurşen Tekin, Ortaokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarının Değerlendirilmesi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1986, s.1.

⁷ Fatma Varış, a.g.e, s.17.

cıyla detaylı olarak yapılan planlamadır⁸ ve eğitim programı içerisinde ağırlıklı olarak yer almaktadır.

Öğretim programları kapsamı içerisinde yer alan ve eğitime ilişkin diğer bir program türü olan “Ders programı”nı ise, belirli bir dersin amaçlarını gerçekleştirmek için, eğitim ve öğretim programlarındaki esasları, davranışlara dönüştüren program⁹ şeklinde tanımlamak mümkündür. Dikkat edilirse, her üç program türü de birbirinin alt kümesi veya bir üstteki alttakini kapsar yapıdadır. Diğer bir deyişle, eğitim programı içerisinde öğretim ve ders programları da yer almaktadır ve bir bütün olarak bakıldığında, eğitim programında temelde dört unsur bulunduğu görülür:¹⁰

1.Hedefler:Eğitime konu olan dersin hedefleridir. Söz konusu derste, öğrencilere kazandırılacak davranışların belirlenmesini gerektirir.

2. İçerik:Amaçlara ulaşılması ve belirlenen davranışların kazandırılabilmesi için hangi ünite ve konular öğretimde ele alınacaktır ve nasıl bir dizilim oluşturulacaktır.

3.Örnek İşlenişler(Eğitim Durumları Düzeni):Belirlenen amaçlara ulaşmak için, konular hangi yöntem, teknik ve metotlarla, hangi araç, gereç ve kaynaklarla işlenebilir.

4.Değerlendirme:Hedeflenen davranışlara ulaşıp ulaşılmadığı nasıl tespit edilip değerlendirilebilir.

Yukarıdaki bilgilerin de ışığında “program geliştirme” yi, “herhangi bir konu alanında içinde bulunulan toplumun arzu ettiği davranışların kazandırılması anlamında bir eğitim planlaması, yürütülmesi, değerlendirilmesi ve durmadan daha ileriye götürülmesi süreci”¹¹ olarak tanımlayabiliriz.

Bu yaklaşım, din öğretimi söz konusu olduğunda da geçerliliğini korur. Bir takım esaslara göre belirlenen genel ve özel hedeflerin, öğrencilerin davranışlarına nasıl yansıtılacağına planlanması, öngörülen öğrenme durumları düzeninin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinin sağlanması ve değerlendirilmesi, gerektiğinde değiştirilmesi veya geliştirilmesi her alanda olduğu gibi din öğretimi için de bir zorunluluktur.

⁸ Halil Tekin, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, 13.Baskı, Yargı Yayınları, tarihsiz, s.8.

⁹ Muhsin Hesapçıoğlu, Öğretim İlke ve Yöntemleri: Eğitim Programları ve Öğretim, Beta Yay., İst.1988, s.62.

¹⁰ Recai Doğan-Cemal Tosun, İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar İçin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi, 2.Baskı, Ankara 2003,s.40.

¹¹ Kamuran Çilenti, Fen Eğitimi Teknolojisi, Ankara 1985, s.33.

B. Problem ve Amaç

Din öğretimi, diğer derslerle kıyaslandığında daha spesifik bir konum arz eder. Bunun en büyük nedeni, öğretimi yapılan din olgusunun, yalnızca öğretim süreci veya mekanı sınırları içerisinde kalmamasıdır. Bir çok dersin birey üzerindeki somut etkisi, öğrenim süresi ile sınırlı iken, dine dayalı bilgiler yaşam tarzını şekillendirebilmekte, bu bilgilerin kullanım süresi bir ömrü içine alabilmektedir. Ayrıca öğretilen bilgilerin, duyguların yoğunlaşmasına ve davranış gelişimine bu denli etki eden başka bir ders göstermek de pek mümkün değildir. İlköğretim sıralarında öğrendiğimiz, iki bilinmeyenli bir denklem veya orta öğretim boyunca adeta beynimize kazıdığımız bir takım kimyasal formüllerin bilgisi, bir çok meslek grubu için doğrudan anlamlı değilken, inançsız veya dine karşı kayıtsız kişiler de dahil olmak üzere, hemen hemen tüm insanlar, bir şekilde, dinsel öğeler ve yaşam üzerindeki etkileri ile bir ömür boyu karşı karşıya kalırlar.

Din öğretimi bir taraftan, bireye olumlu yönde etki ederek, iyi huylu insanlar ve sağlıklı bir toplumun oluşmasını amaçlayan bir disiplin¹² olmayı hedeflerken, diğer taraftan bu alanla ilgili öğretimde temel ilke ve yaklaşımların göz ardı edilmesi, yanlış veya öğrencinin algı kapasitesinin üstünde bilgilerin verilmeye çalışılması vb. hatalar sonucu, olumsuz psikolojik hallerin ve davranışların, dolayısıyla kişiliklerin oluşmasına da katkıda bulunulabilir.¹³

Bu nedenle, din öğretiminin insan yaşamının hemen tüm evrelerini etkileyen bir süreç içermesi ve bu sürecin sağlıklı yaşanabilmesinin gerekliliği, bu alandaki eğitim anlayışının daha bilimsel ve kolektif olmasını zorunlu kılmaktadır. Özellikle örgün eğitim kurumlarında, eğitim ve öğretimle ilgili gerekli tedbirlerin alınabilmesi ve denetimin daha kolay bir şekilde yapılabilmesi mümkündür. Din öğretiminin de bu kurumlarda etkili ve yararlı bir şekilde sürdürülebilmesi, belirlenen hedeflere ulaşılması elbette daha kolay olacaktır. Zira öğrencilere uygulanacak din öğretimi programlarının yeri geldikçe güncellenmesi ve dinamik bir yapı kazandırılması için gerekli çalışmaların yapılmasının son derece önemli olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Bu çalışma, 2517 sayılı tebliğler dergisinde yer alan ilköğretim ikinci kademe Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders müfredatlarının, bir önceki programa göre;

¹² Hasan Ali Koçer, "Genel Eğitimin Bütünlüğü İçinde Din Eğitiminin Yeri", Türkiye I. Din Eğitimi Semineri, İlahiyat Vakfı Yay., Ankara 1981., s.18.

¹³ Bakınız:Osman Taştekin, "İnanç Öğretiminin Psiko-Pedagojik Temelleri", Diyanet İlmî Dergi, 2003,Cilt 39, Sayı:1, s.109-128.

- a. Daha güncel ve dinamik olma,
- b. Genel öğretimin amaçlarına erişmesinde katkısı olan,
- c. Öğrencilerin zihinsel çabalarını zenginleştirip besleyen,
- d. Konuların öğrencilerin anlama ve kavrama kapasitesine göre dağıtıldığı,
- e. Öğrencilerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemeyecek,
- f. Günlük hayatta karşılaşılan problemlerin çözümüne ışık tutan,
- g. Tüm inananları kucaklayan ve farklı görüşlere cevap veren,
- h. Konuları gerekli- gereksiz olma noktasında değerlendiren ve bu hususlara ilişkin araştırmaların yeteri kadar olmamasını bir problem olarak görmektedir.

Bu nedenle, mevcut programı;

- a. Yukarıda değinilen hususlara olumlu cevap verip verememesi noktasında, alan öğretmenlerin görüşlerini alarak değerlendirmeyi,
- b. Noksanlıkların tespit edilerek daha verimli bir programın oluşturulması için öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

C. Yöntem

İlköğretim 6. 7. ve 8. sınıflar DKAB ders müfredatlarının öğretmenlerce değerlendirilmesini hedefleyen bu çalışma, bilgi toplama tekniklerinden biri olan anket ve mülakat yoluyla elde edilen bilgi ve bulguların yorumlanmasına dayanmaktadır. Zira bu uygulama, geniş bir kitleden çok miktarda veriyi, kısa zamanda elde edebilmeye imkan tanımaktadır.¹⁴ Öğretmenlerle mülakat ise, anket tekniğini desteklemesi açısından uygun görülmüştür. Ayrıca kendimin de bizzat alan öğretmeni olarak çalışıyor olmam katılımlı gözlem tekniğinin de araştırmada kullanılmasına sebep olmuştur.

Bu nedenle, 2517 sayılı tebliğler dergisinde yer alan söz konusu sınıflara ait yıllık ders programları incelenmiş ve örnekleme alınan öğretmenlere uygulanmak üzere anket formları hazırlanmıştır. Mart 2003 tarihinde, araştırmanın evrenini oluşturan Samsun'daki ilköğretim okullarından üçünde DKAB öğretmeni olarak görev yapan toplam 7 alan öğretmenine bir deneme uygulaması yapılmış, soruların niteliği ve yeterliliği üzerine görüşlerine başvurulmuştur. Gerekli öneriler alındıktan sonrada Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi,

¹⁴ Niyazi Karasar, Bilimsel Araştırma Yöntemi, 2.Baskı, Ankara 1978, s.192.

İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim dalı öğretim üyelerinin de katkılarıyla anket formuna son şekli verilmiştir.

Form iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümdeki kişisel bilgiler içerisinde, deneğin cinsiyeti, yaşı, öğretmenlikteki kıdemi, mezun olduğu yüksek okul ve DKAB dersi dışında farklı derslere girip girmediği sorulmuştur. Öğretmenlikteki kıdemin sorgulandığı soruda 5 seçenek sunulmuştur. a ve e seçenekleri hariç diğer seçenekler 5'er yıl arayla sıralanmış, a seçeneği 0-2 yıl olarak belirlenmiştir. Burada amaç, maksimum 2 yıl hizmet süresi olan öğretmenlerin, mevcut programı bir önceki müfredatla kıyaslama imkanlarının olmadığını düşünülmesidir. Dolayısıyla bu konumda olan deneklerin cevaplarının değerlendirmeye alınmaması düşünülmekteydi. Ancak formlar değerlendirildiğinde görülmüştür ki, bu çalışmada üç yıldan az hizmet süresi olan öğretmen yer almamıştır. İkinci bölümde ise, uygulanmakta olan DKAB ders müfredatının çeşitli yönlerden değerlendirilmesini amaçlayan sorulara yer verilmiştir.

Çoğaltılan anket formları, araştırmanın örneklemini oluşturan Samsun İl merkezi ile Çarşamba, Terme, Kavak, Havza, Bafra ve Ladik ilçelerindeki ilköğretim okullarında görev yapan 87 DKAB dersi öğretmenlerine dağıtılmıştır. Özellikle il merkezinde görev yapan her bir öğretmenle yüz yüze görüşülmeye gayret edilmiş, sorularla ilgili açıklamalar yapılmıştır. Verecekleri cevapların çalışmaya şekil vereceğine dikkat çekilerek konunun önemi vurgulanmıştır. Dağıtılan anketler, bir hafta sonra toplanmış ve öğretmenlere yeterli düşünme ve hazırlık yaparak cevaplandırma süresi tanınmıştır.

Toplanan formlar kodlanarak seçenekli sorular çetelelere, yazılı ifadeler ise ayrı bir yere kaydedilmiştir.

D. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırma;

a. 2517 sayılı tebliğler dergisinde yer alan, İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders konularının alan öğretmenlerince değerlendirilmesi boyutlarıyla sınırlıdır.

b. Araştırmanın evrenini Samsun İl merkezi ile Çarşamba, Terme, Kavak, Havza, Bafra ve Ladik ilçelerinde bulunan ilköğretim okulları ile bu okullarda görev yapan din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmenleri oluşturmuştur.

1. Ankete Katılan Öğretmenler ile İlgili Kişisel Bilgiler

Cinsiyet Durumu: Ankete katılan toplam 87 alan öğretmenin 85'i (% 97.7) erkek olup, sadece 2'sini (% 2.2) bayanlar oluşturmaktadır.

Yaş Gruplarına Göre Dağılımı: Öğretmenlerin %39'u 41 yaşın üstünde, %33.3'ü 36-40 ve yaklaşık %16'sı 31-55 yaşları arasındadır. 26-30 yaş arasında olanların sayısı sadece 10 (%11.4) olup, 25 ve daha alt yaş grubunda öğretmen bulunmamaktadır.

Mesleki Kıdem Durumları: Öğretmenlerin %13.7'si 3-7 yıl, %27.5'i 8-12 yıl, %11.4'ü 13-17 yıl, %28.7'si 18-22 yıl, %18.3'ü ise 23 yıl ve üstünde kıdeme sahiptir. Üç yıldan az hizmet süresi olan öğretmen bulunmamaktadır.

Mezuniyet Durumları: Öğretmenlerin %13.7'si Yüksek İslam Enstitüsü, yaklaşık %78.1'i İlahiyat fakültesi mezunudur. İslami İlimler Fakültesinden mezun olanların sayısı 5 (%5.7) iken, sadece 2 öğretmen (%2.2) Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek lisans düzeyinde eğitim gördüklerini belirtmişlerdir.

Branş Dışı Derslere Girme Durumları: Öğretmenlerinin %33.3'ü branşları dışında derse girerlerken, %66.6'sı sadece DKAB dersine girdiklerini belirtmişlerdir.

2. DKAB Ders Müfredatının Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

1. DKAB Dersine İlişkin Olarak Program Geliştirme Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Öğretmenlere ilk olarak, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin olarak program geliştirme çalışmalarının yapılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu yöneltilmiş ve örneklem grubunun kıdem durumlarına göre cevapları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1.

Seçenek	N	%
1. Gerekli	84	96.5
2. Gereksiz	0	0
3. Fikrim Yok	3	3.5
Genel Toplam	87	100

Tablo 1'e göre, öğretmenlerin tamamına yakını (%96.5), DKAB dersine ilişkin program geliştirme çalışmalarını gerekli görmektedirler. Soruya "Gereksiz" cevabını veren öğretmen bulunmazken, kıdem yılı 12'nin altında olan 3 öğretmen "Fikrim Yok" seçeneğini işaretlemişlerdir.

Eldeki bu veriler göstermektedir ki, öğretmenler, DKAB dersine ilişkin olarak program geliştirme çalışmalarının yapılmasını gerekli görmektedirler. Ancak bu noktada karşılaşılan önemli bir problem, uygulamanın başlarında bazı öğretmenlerin "Program Geliştirme" ifadesinden ne kastedildiğini anlamadıklarını sözlü olarak beyan

etmeleridir. Bu nedenle, ankete katılan tüm öğretmenlere, “program geliştirme” den neyin kastedildiğinin anlatılması ihtiyacı doğmuştur.

Problemin çözümüne ilişkin olarak;

a. Öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerine alınarak bu veya buna benzer eğitim kavramları ve anlayışları karşısında bilgilendirilmeleri veya bilgilerinin tazelenmesi,

b. Öğretmen yetiştiren yüksek eğitim kurumlarında pedagojik formasyon kriterleri içerisinde “program geliştirme” konusunun daha ciddi ele alınması önerilebilir.

2. Mevcut Müfredatın Güncellenebilme Noktasında Değerlendirilmesi

Bir önceki değerlendirme sonucuna göre, program geliştirme çabalarını gerekli gördüklerini ifade eden öğretmenlere ikinci aşamada, “Sizce mevcut müfredat güncellenebilmiş midir?” sorusu yöneltilmiş ve şu sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 2.

Seçenek	N	%
1.Evet	8	9.1
2.Kısmen	57	65.5
3.Hayır	22	25.2
Genel Toplam	87	100

Tablo 2’de, öğretmenlerin %65.5’i mevcut müfredatın güncellenebilme noktasında “kısmen” başarılı olduğunu söylerken, %25.2’si bu soruya “hayır” cevabını vermişlerdir. Yeni programa bu noktada olumlu bakarak güncellendiğini kabul edenlerin oranı yaklaşık %9.1’dir.

Tablonun verilerine göre, mevcut programın bir önceki programa kıyasla daha güncel bir yapı kazandığını söyleyebiliriz. Ancak “Hayır” cevabını verenlerin yanında (%25.2), “Kısmen” diyenlerin de (%65.5), programın güncellenebilmesi noktasında yeterli iyileştirmenin yapılamadığı şeklinde fikir taşıdıkları ve her iki görüş sahiplerinin toplam oranlarının %90.8 olduğu dikkate alındığında, problemin tam olarak çözülemediğini görmekteyiz.

Bu nedenle, DKAB ders müfredatının mümkün olan en ideal formuna kavuşturulabilmesi için;

- Bu alanda yapılacak çalışmaların teşvik edilmesi,
- Yelpazenin olabildiğince geniş tutularak yurt çapında bilgi ve önerilerin elde edilmesi,

c. Görüşlerine başvuru alanlar arasında öğretmen, akademisyen ve eğitim uzmanları yanında öğrencilerin de alınması gerektiği önerilebilir.

3.Yeni Müfredatın Ders Konularını Daha Dinamik Bir Yapıya Kavuşturabilme Noktasında Değerlendirilmesi

“Din”in dinamik olma özelliğinin kesintiye uğratılmaması, dinimizin süreklilik kazanması önemlidir. Diğer dinlerin bir şekilde insanın din ihtiyacına cevap veremez hale gelmesi ve İslamın gönderiliş gerekçelerinden biri de onlardaki bu dinimizin kaybolmasıdır. Aynı anlayışın bugün de devam ettirilmesi, İslamın dinamik bir din olma niteliğini zedeler. Oysa, Kuran’a göre, Hz. Muhammed son peygamberdir¹⁵ ve İslam son dindir. Bu durumda toplumdaki zorunlu değişime paralel olarak ihtiyacı karşılayacak bir yeni dinden bahsetmek mümkün değildir. Diğer taraftan, “değişim” değişmeyen bir gerçekliktir ve İslam, evrenselliğinin bir gereği olarak, her zaman ve mekanda yeniden yapılanan ve anlaşılabilir dinamik bir din olmak durumundadır.¹⁶

Bu nedenle, DKAB ders müfredatlarının, dinin dinamik olma gereğine hizmet eden bir yapıda ve anlayışta olmaları kaçınılmazdır. Mevcut programın bunu ne derece sağladığı sorgulanmak istenmiş ve öğretmenlere, “Yeni müfredat, ders konularını daha dinamik bir yapıya kavuşturmuş mudur?” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdadır.

Tablo 3.

Seçenek	N	%
1.Evet	5	5.8
2.Kısmen	64	73.5
3.Hayır	18	20.6
Genel Toplam	87	100

Tablo 3’te, öğretmenlerin yaklaşık %73.5’i, yeni müfredatın ders konularını “kısmen” daha dinamik bir yapıya kavuşturduğu yönünde kanaat belirtmişlerdir. %20.6’sı soruya olumsuz cevap verirken, sadece 5 öğretmen (%5.7) “Evet cevabı vermiştir.

Bu bilgilere göre, yaklaşık ¼’lük bir oranın “Kısmen” cevabını vermesi her ne kadar olumlu gözükse de “evet” diyenlerin sayısının düşük olması yanında “hayır” diyenlerin de azımsanmayacak oranda olması, konulara dinamizm kazandırılması noktasında ideal bir yaklaşımın henüz sağlanamadığını göstermektedir.

¹⁵ Kur’an, Ahzab (33): 40.

¹⁶ Hasan Onat, “Din Alanında Yeniden Yapılanma Üzerine”, Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2000, s.100-103

Bu nedenle;

a.İslamın evrensel olma özelliği ile mevcut anlaşılma biçimi arasındaki çatışmanın giderilmesine yönelik olarak yapılan bilimsel çalışmaların teşvik edilmesi,

b.Bu çalışmalar sonucu elde edilen bilgi ve yaklaşımlara, öğretim ilkelerine ilişkin diğer veriler göz ardı edilmemek şartıyla, DKAB ders müfredatlarında yer verilmesi gerekmektedir.

4.Yeni Müfredatın Genel Öğretimin Amaçlarına Erişmesi Noktasında değerlendirilmesi

Milli Eğitim Temel Kanunu'na baktığımızda, bireylerin "...*milli ahlakı, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven...* , *Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde bir kişiliğe ve karaktere hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse önem veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirilmeleri.*"¹⁷ gerektiği şeklinde, Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları içerisinde yer alan ifadeler bulmaktayız.

Ayrıca, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin, genel öğretimin amaçlarına ulaşmasında katkısının olacağını, genel öğretim ile din öğretimi arasındaki şu ortak noktalarda görebiliyoruz:¹⁸

1. Hem genel öğretim hem de din öğretimi, bireylerin bütün yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmek ve temel duygu ve ihtiyaçlarını uyumlu bir şekilde doyurmayı amaçlar.

2. Her ikisi de kişinin kendini gerçekleştirme ve insan olma gibi hususlara öncelik tanır.

3. Eğitimde, bireyin, bedeni ve ruhi tüm yetenek ve ihtiyaçlarının bir bütün olarak ele alınması ve doyurulması gereklidir. Bu durumda inanma duygusu ve ihtiyacının da dikkate alınması gerekir. Din öğretimi de kişilerin inanma ihtiyaçlarını, doğru bilgi duygu ve becerilerle doyurmalarına yardımcı olur.

4. Eğitimin görevlerinden birisi de öğrencilerin toplumsallaştırılması, yani içinde yaşadıkları topluma uyumlarının sağlanmasıdır. İslam ahlak anlayışı da tüm sosyal ilişkilerde davranışlara yön veren, arkadaşlık ve komşuluk gibi hususları dikkate alan bir yapıdadır.

¹⁷ Milli Eğitim Temel Kanunu, Kanun No:1739, Kabul Tarihi:14.06.1973, Madde:1-2.

¹⁸ Doğan, a.g.e., s.6-9.

5. Din, kültürün en önemli öğelerinden biridir. Milli eğitimin amaçları arasında yer alan, "...kültürel değerlerini benimseyen..." ifadesi dikkate alındığında, kültürümüzü büyük ölçüde etkilemiş bulunan İslam dinini öğrencilere tanıtmak ihtiyacı doğmaktadır. Zira, edebiyatımızda, musikimizde sanat eserlerimizde dinsel motif ve semboller bulunmaktadır. Ayrıca Türkçe, Sosyal Bilgiler, Tarih vb. derslerin işlenmesi ve yorumlamasında dini bilgilere başvurulması da kaçınılmazdır.

6. Küreselleşme ve dünyadaki gelişmeler, eğitim anlayışını ve din eğitimini de etkilemiştir. Diğer toplumları anlayabilmek, anlaşabilmek, iyi ilişkiler kurabilmek ve bu ilişkileri geliştirebilmek için ülkemizde yaşanan dinleri öğrenmenin yanında, diğer dinler hakkında da temel bilgiler öğrenilmesini zorunlu kılmıştır.

Kısacası, hem Milli Eğitimin genel amaçlarına bakıldığında hem de yukarıda belirtilen genel öğretim-din öğretimi arasındaki hedef birliğine bakıldığında, DKAB ders müfredatının da bunu destekler yapıda olması gerekmektedir. Bu nedenle öğretmenlere, "Yeni müfredatın, genel öğretimin amaçlarına erişmesinde katkısı olabilir mi?" sorusu yöneltmiş ve şu bulgular elde edilmiştir.

Tablo 4.

Seçenek	N	%
1.Evet	12	13.7
2.Kısmen	59	67.8
3.Hayır	16	18.3
Genel Toplam	87	100

Tablo 4'de görülmektedir ki, mevcut programın genel öğretimin amaçlarına ulaşmada katkısı olduğunu düşünenlerin oranı %13.7'dir. Aksini düşünen, yani "Hayır" seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise daha yüksektir(%18.3). Ancak değerlendirilen cevaplar içerisinde ağırlıklı görüş "Kısmen" seçeneğinde yoğunlaşmıştır. Yeni müfredatın, genel öğretimin amaçlarına erişmesindeki katkısını "kısmen" olarak kabul edenlerin oranı % 67.8'dir.

Bu durum, yeni müfredatın, genel öğretimin amaçlarının gerçekleşmesinde kısmen de olsa etkili olduğu göstermekle birlikte, bu noktada daha yapılabileceklerin de olduğunu göstermektedir. Bu nedenle;

Hem Milli Eğitimin Temel Amaçları hem de tüm eğitim sistem ve felsefelerinde eğitimden beklenen amaçlar yeniden dikkate alınarak, DKAB ders programı içerisinde yer alacak ve bu amaçların gerçekleşmesine hizmet edecek ders konularının müfredata eklenmesi gerekmektedir.

5.Yeni Programın, Öğrencinin Zihinsel Faaliyetlerini Zenginleştirebilme Noktasında Değerlendirilmesi

Bilgi edinmeyi emretmenin ötesinde Kur'an, düşünme, araştırma, akıl yürütme, sorgulama gibi zihinsel faaliyetlerin gereğine de dikkat çeker ve aklını kullanmamanın bayağı bir hayat doğuracağını anlatır.¹⁹ Eleştiri, sorgulama ve yenileme cesaretinin olmadığı bir din eğitimi anlayışında insan, kör bir inanç sahibi, bağınaz ve din istismarcısı haline gelir. Oysa tüm peygamberler, eleştiri, yenilik ve atılım öncüleri olmuşlardır.²⁰ Din öğretimi, "bir bilgi verme vasıtası olmakla beraber, insanın bilgi elde etme yollarını ve aklını kullanma kabiliyetini geliştiren bir süreçtir."²¹ O halde din eğitimcilerinin de aynı anlayışla hareket etmeleri, gerek ellerindeki programları ve gerekse uyguladıkları yöntem ve metotlarla, öğrencinin zihinsel çabalarını besleyen yaklaşımı benimsemeleri gerekmektedir.

Bu nedenle öğretmenlere, "Yeni program, öğrencinin karar verme, akıl yürütme, öğrenme, araştırma, sorgulama, yorumlama ve anlamaya yönelik zihinsel çabalarını zenginleştirip besleyebilir mi?" sorusu yöneltmiş ve şu bulgular elde edilmiştir.

Tablo5.

Seçenek	N	%
1.Evet	17	19.5
2.Kısmen	50	57.4
3.Hayır	20	22.9
Genel Toplam	87	100

Tablo 5'e göre, öğretmenlerin yaklaşık %19.5'i yeni programın öğrencilerin zihinsel süreçlerine olumlu yönde etki ettiğini, %22.9'u ise bu noktada bir katkı sağlamadığı yönünde fikir belirtmişlerdir. Ancak ankete katılanların yarısından fazlasının (%57.4), "Kısmen" cevabını vermiş olması, mevcut müfredatın, öğrencilerin zihinsel çabalarını zenginleştirip besleme konusunda olumlu özelliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Ancak din eğitimcisinin önemli bir noktaya dikkatinin çekilmesi gerekir. Her ne kadar ders konularının öğrencinin zihinsel çabalarına destek verecek yapıda olması gerekli ise de, öğretmenin konulara yaklaşımı daha da önem taşımaktadır. Bu nedenle öğretmenin:

a. Öğretim anlayışının taklitçi ve statükocu olmaması, Kur'an merkezli bir anlayışa sahip, geçmiş, bugün ve geleceği eleştirel bir

¹⁹ Kur'an, Yunus(10):100

²⁰ İrfan Başkurt, "İslam Eğitime Dair Bazı Temel İlkeler" Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, İstanbul 2002, Sayı:9, s.108.

²¹ Mualla Selçuk, "Din Öğretiminin Kuramsal Temelleri", Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2000, s.13.

yaklaşım ile ele alabilen ve özgürce düşünüp sağlıklı fikirler üretebilen bir yapıda olması gerekir.²²

b.Öğrencinin zihinsel süreçlerini harekete geçirecek yöntem ve metotlar kullanılmalıdır.

6.Konuların Öğrencilerin Anlama Kapasitesine Uygun Olarak Dağıtılıp Dağıtılmadığı Noktasında Değerlendirilmesi

Çocuğun, sosyal, duygusal ve bilişsel özelliklerini dikkate almayan, anlayış kapasitesini zorlayan, alabileceği kadarını vermeyi ilke edinmeyen bir eğitim programı ulaşılmaması planlanan hedeflerin ve davranışa yönelik kazanımların başta önünü keser ve etkisiz kalır. Din eğitimi konusunda da çocuklara yapılabilecek en iyi tardımların anlayış seviyelerini aşmayan dini bilgiler sunulmasıdır.²³Nitekim, “İnsanlara bilgi seviyesine göre konuşunuz”²⁴ veya “İnsanlara akıllarının alacağı kadar konuşunuz”²⁵ şeklinde ifade edilen hadis, din eğitiminde de seviyelerin dikkate alınması gerektiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu nedenle, ilköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders müfredatında yer alması planlanan konuların, “öğrencilerin zihinsel ve duygusal gelişim basamaklarının, özellikle, soyut ve somut düşünce evrelerine ait temel karakteristiğinin göz önüne alınarak belirlenmesi”²⁶ gerekmektedir. Böylece, öğretimden beklenen hedeflerin ve öğrencide oluşması istenen davranışların kazanılması yolunda önemli bir engel kaldırılmış olacaktır. Aksi halde, yani, konuların öğretiminde çocukların zihinsel gelişim seviyelerini dikkate alan bir sistematığın bulunmaması halinde, muhtemel tehlikelerden biri de öğrencide ruhsal tedirginliklerin oluşabileceğinin varsayılmasıdır.²⁷

Bu nedenle öğretmenlere, “Konuların, öğrencilerin anlama kapasitesine uygun olarak dağıtıldığını düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiş ve şu bilgiler elde edilmiştir.

²² Hasan Onat, “Din Alanında Yeniden Yapılanma Üzerine”, Ankara Üni. İlahiyat Fak.Dergisi(75. Yıl Özel Sayısı),Ankara 1999.s.200.

²³ J.R.Greer, “Stages in the Development of Religious Thinking”, British Journal of Religious Education, Volume III, 1980-81, p.25.

²⁴ Buhari İlim, 45.

²⁵ Keşfü'l-Hafa, Hadis No: 592.

²⁶ Taştekin, a.g.m., s.124.

²⁷ Taştekin, a.g.e., s.15.

Tablo 6.

Seçenek	N	%
1.Evet	16	18.3
2.Kısmen	35	40.2
3.Hayır	36	41.3
Genel Toplam	87	100

Tablo 6'ya göre, öğretmenlerin %18.3'ü, konuların öğrencilerin anlama kapasitesine uygun olarak dağıtıldığı şeklinde görüş bildirmişlerdir. %41.3'ü "Hayır" cevabı verirken bir o kadarı da (%40.2) "Kısmen" cevabını uygun görmüşlerdir.

"Evet" ve "Hayır" cevapları arasındaki iki katı aşan farka karşılık, her ikisinin toplamı kadar görüşün "Kısmen" seçeneğini tercih etmesi de göz önüne alındığında, konuların öğrencilerin anlama kapasitesine göre dağıtıldığı noktasındaki görüşe ağırlık kazandırmakta ancak bu konuda daha yapılabilecek düzenlemelerin de olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu nedenle, program üzerinde yapılacak iyileştirmelerde;

a.Çalışmamızın daha ileri bölümlerinde yer alan ve sınıflara göre konuların dağılımı noktasında öğretmenlerin görüşlerine yer veren bilgilerin dikkate alınması yanında,

b. Bu konuda daha detaylı ve kapsamlı araştırmaların yapılması ve sonuçlarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

7.Melek, Cin, Şeytan Gibi Soyut Varlıkları Tanıtmayı Hedefleyen Konuların Müfredata Yer Alması Hakkındaki Düşünceler

Yapılan bir araştırmada, öğretmenler şunları söylemektedir: *"Din dersi, tarih dersi gibi sadece olayların bilgisi olarak öğretilemez. Allah, melek, cennet, cehennem gibi iman konuları var, helal, haram, sevap gibi kavramlar var. Öğrenciler bunların mahiyetini bilmek istiyor...Fakat bazı konular bizi aşıyor ve cevap vermemek için yüzeysel geçiyoruz."*²⁸

Dini bilgiler içerisinde somut olduğu kadar soyut konuların da olduğu bir gerçektir ve din öğretiminde sembolik ifadenin ve soyut kavramların anlamlı bir biçime sokulup kavratılması sorunu vardır.²⁹ Burada problem önermeler şunlar olabilir:

²⁸ Mualla Selçuk, "İlköğretimde Din Dili ve Sembolik Anlatım", Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri,(8-10 Nisan), Ankara 1991, s.336-337.

²⁹ Taştekin, a.g.e., s.13.

a. Konuların, öğrencilerin algı düzeyinin üstünde oldukları düşünülebilir. Bu durumda soyut konular, ya sınıf düzeyine uygun olarak dağıtılmamıştır yada ilköğretim düzeyinin üstünde olup, daha sonraki öğretim süreçlerinde verilmesi uygundur.

b. Öğretmen soyut konuların öğretiminde kendini yeterli görmüyordur. Veya,

c. Her iki durum birden söz konusudur.

Ayrıca, bu ihtimallerin dışında, öğretmenlerin “Bu konuda bir problem görmemeleri” veya bizim dikkate alamadığımız “başka” düşünceleri de olabileceği varsayılarak;

“Melek, cin, şeytan gibi soyut varlıkları tanıtmayı hedefleyen konuların müfredatta yer alması hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiş ve şu bulgular elde edilmiştir.

Tablo7.

Seçenek	N	%
1. Bir problem görmüyorum	58	66.6
2. Konular öğrencilerin algı düzeyinin üstünde	9	10.3
3. Soyut konuların öğretiminde yeterli değilim	1	1.1
4. b ve c şıklarına katılıyorum	0	0
Genel Toplam	87	100

Tablo 12'ye göre, öğretmenlerin %66.6'sı, melek, cin, şeytan gibi soyut varlıkları tanıtmayı amaçlayan konuların müfredatta yer almasına olumlu bakmaktadırlar. Konuların, öğrencilerin algı düzeylerinin üstünde olduğunu söyleyenlerin oranı %10.3'dür. Soyut konuların öğretiminde yeterli olmadığını ise sadece 1 kişi (%1.1) ifade etmiştir. Öğretmenlerin %21.8'i ise bunların dışında “başka” seçeneğini tercih ederek yazılı anlatımla konuya açıklık getirmeye çalışmışlardır. Bu şekilde soruyu cevaplayanların ifadeleri şu şekildedir:

- Bu konuların, fazla ayrıntılara girmeden anlatılması taraftarıyım.
- Bu tür varlıklar rivayetlere dayalı olarak anlatılmamalı.
- Kısmen problemler yaşanıyor.
- Konular, 8. sınıf veya lise konuları içerisinde yer almalıdır.(5 öğretmen)
- Konular çocuklara anlaşılır örnekler verilerek anlatılmalı.

- Bu konuların işlenmesi faydalıdır.
- Bu konular öğretilirken sınıf seviyesi göz önüne alınmalı.
- Şeytanın aldatıcılığı ve bundaki amacı daha fazla işlenmeli.
- Sınıf seviyesine uygun olarak müfredat düzenlenmeli.
- Daha detaylı olarak verilmesinde dahi bir problem yoktur.
- Tamamen bazı kesimlerin İslam Dinini yanlış algılaması amacıyla programa koydukları konular.
  - Özellikle bu konuların anlatımı ile ilgili Talim Terbiye Kurulu tavsiyeli yardımcı kaynaklar olmalı.
  - Çocukların akıllarında olmayanı akıllarına getirmiş oluyoruz.
  - Bu konuların müfredatta yer alması çok isabetli. Özellikle, cinler ve onlarla ilgili inançlar batıl ve yetersiz. Bilmedikleri için, cahil kimselerin telkinlerine ve duygularının istismar edilmesine engel olamıyorlar.
  - Her öğrencinin algı ve kavraması farklı.

Hem tabloya bağlı değerlendirme hem de “Başka” şıkında belirtilen düşünceler dikkate alındığında, ağırlıklı görüş, bu konuların öğretiminde öğretmenlerin önemli bir problem yaşamadıkları yönündedir. Hatta, “Ayrıntılara girilmeden anlatılması”, “rivayetlere dayalı olarak anlatılmaması”, “sınıf düzeyinin göz önüne alınması” vb. gibi olumlu öneriler de bulunmaktadır. Ancak az sayıda da olsa bazı rahatsızlıkları göz önüne alarak, melek, cin, şeytan gibi soyut varlıkları tanıtmayı hedefleyen konuların öğretiminde şu tedbirlerin alınması önerilebilir:

- a. 7.Sınıfın IV. Ünitesi olan, Melekler ve Diğer Görünmeyen Varlıklar ünitesi, 8.sınıfa kaydırılmalı veya lise konuları içerisine alınmalıdır.
- b. Kişisel öğrenme farklılıklarını dikkate alan çoklu zeka ortamı oluşturularak, bu tür konuları öğrenmesinde bir sakınca görülmeyen öğrencilere ayrı öğretim yapılmalıdır.
- c. DKAB öğretmenlerine ve adaylarına soyut konuların öğretiminde yeterliliğin sağlanabilmesi için özel eğitim verilmelidir.

8.a.Yeni Müfredatın Öğrenci Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi

Bireylerin ruh ve beden sağlıklarını koruyarak huzurlu bir hayat sürmenin imkanlarını sunmayı amaçlayan din eğitimi³⁰, okullardaki müfredatlarının içeriği ile de bu hedefi destekler yapıda olmalıdır. Bu nedenle öğretmenlere, “Yeni müfredat, öğrencilerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyecek konular içermekte midir?” sorusu sorulmuş ve tablo 8’de gösterilen ve değerlendirilen bilgiler elde edilmiştir.

Tablo 8.

Seçenek	N	%
1.Evet	16	18.3
2.Hayır	71	81.6
Genel Toplam	87	100

Tablo 8’e göre, öğretmenlerin %81.6’sı, yeni müfredatın öğrencilerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyecek konular içermediğini, %18.3’ü ise aksini düşünmektedir. Bu durum, yeni programın ruh sağlığına olumsuz etki edecek konular içermediğini ileri sürenlerin oranının yüksek olduğunu göstermektedir.

Ancak özellikle soyut varlıkların öğretiminde, öğrencilerce bazı ruhsal rahatsızlıkların yaşandığını yapılan araştırmalar göstermektedir.³¹Bu noktada;

a. İlgili konuların müfredatta yer almasından ziyade öğretmenin konuyu ele alış biçiminin daha önemli olduğunu ve,

b. Eğer, öğretmen bu konuların öğretimiyle bağlantılı olarak ortaya çıkabilecek olan olumsuzlukları giderebilmek için dikkate alması gereken hususları³² göz ardı etmez ve ilgili tebliğler dergisinde yer alan ve konuların işlenmesi esnasında hedeflenen özel amaçlara³³ uygun bir anlayış yakalanırsa, olumsuz görüşlerin de azalacağını düşünmekteyiz.

b.Yeni Müfredatın Öğrencilerin Ruh Sağlığını Olumsuz Yönde Etkileyeceğini Söyleyen Öğretmenlerin Gereçekleri

Öğretmenlere, bir önceki soru ile bağlantılı olarak, “Eğer cevabınız ‘Evet’ ise, neler olduğunu yazar mısınız?” şeklinde bir soru yöneltilmiş, aşağıdaki konular ve gerekçeler tespit edilmiştir: (Parantez

³⁰ Taştekin, a.g.m.,s.124.

³¹ Taştekin, a.g.e., s.225.

³² Taştekin, a.g.e., s.229.

³³ Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Ekim 2000, Sayı:2517, s.959.

içinde yer alan sayılar, konunun ne kadar öğretmen tarafından tekrar edildiğini göstermektedir.)

1. “Cinler” (14), “Satanizm”(13), “Ruh çağırma” (11), “Reenkarnasyon”(2), “Şeytan” (13), “Sihir”(1),

2. “Cin, şeytan gibi konular programda kasıtlı olarak, anlaşılmasın diye yer almıştır.”

3. “Ergenlik dönemi, öğrencilerin soyut varlıklarla daha fazla ilgilenmesine sebep oluyor. Ancak karabasan, Cin, Şeytan gibi konular anlatıldığında tedirgin olup korkuyorlar.”

4. “Yeterli dini bilgi vermeden, farklı konulara girmek sakıncalıdır.”(Benzer bir ifade başka bir öğretmen tarafından tekrarlanmıştır.)

5. “Reenkarnasyon, ruh çağırma gibi konuların konu başlıkları şeklinde yer alması, dinin içerisinde doğrudan yer alan ve dinimizin önemli konuları gibi algılanıyor.”

6. “7. sınıfta çocukların kavrama kapasiteleri yetersiz. Bu yüzden korkuyorlar. 8.sınıf için daha uygun konular.”

7. “Cinler konusu, düşünce ve rüyada canlandırılıp korkuluyor.”

8. “Özellikle kötü davranışlarla ilgili konular, ayrıntılı ve derinliğine masaya yatırılmadığında, çocuk basit hatalarından dolayı kendini suçlu görebilir.”

Belirtildiği gibi, çocuklarda ruhsal açıdan tedirginliğe sebep olan konular; “Cin”, “Şeytan” ve onlarla ilgili olarak anlatılan “Ruh çağırma” ve “Satanizm” etrafında yoğunlaşmaktalar. Ve yine görülmektedir ki, bu konuların öğretim amaçları dışında ele alınması problemin okul içinde görülmesinin bir nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa bu konular okul dışı yaşamda da çocuklarca öğrenme konusu edinmektedir ve dış çevredeki kaynaklar, çoğu zaman herhangi bir önlem almaksızın abartılı ve hayale dayalı bir şekilde bilgilendirmeyi sakıncalı görmemektedirler. Aslında bu durumun, çocuk için okulu daha anlamlı kılmasını gerektirir. Diğer bir deyişle okul, dışarıdan alınan yanlış bilgilerin ortadan kaldırıldığı, doğru ancak düzeysel bilgilerin verildiği bir mekan olarak işlevini sürdürmek durumundadır.

9. a.Cin, Ruh Çağırma, Falcılık, Şeytan, Satanizm, Reenkarnasyon vs.. gibi Konuların Programda Yer Almasına İlişkin Değerlendirmeler

Söz konusu konuların programda yer almasının, öğrencilerin ruh sağlığına olumsuz etki edeceğinin düşünüleceği varsayılmış ve soru yapılmıştır. Yukarıdaki değerlendirmede, müfredatta öğrencileri

olumsuz yönde etkileyecek konuların olup olmadığı, varsa bunların neler olduğu öğrenilmişti. Burada beklenen her iki değerlendirmenin birbiri ile uyumlu sonuçlar taşımasıydı. Görülmüştür ki, bu bölümde soru yapılan konular, bir önceki değerlendirmede öğretmenlerce ifade edilen gerekçelerle birebir uyum içindedir. “Mevcut müfredatta, “Cinler, Ruh Çağırma, Falcılık, Şeytan, Satanizm, Reenkarnasyon vs.. gibi konuların yer alması sizce uygun mudur?” sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda şu bulgular elde edilmiştir.

Tablo 9.

Seçenek	N	%
1.Uygundur	68	78.1
2.Uygun Değildir	16	18.3
3.Fikrim Yok	3	3.4
Genel Toplam	87	100

Tablo 9’a göre, öğretmenlerin %78.1’i, Cin, Ruh Çağırma, Falcılık, Şeytan, Satanizm, Reenkarnasyon vs.. gibi konuların programda yer almasını uygun görmektedir. Ankete katılanların %18.3’i, “Uygun Değildir” seçeneğini işaretlerken, sadece 3 kişi (%3.4) “Fikrim Yok” şikkını tercih etmiştir.

Görüldüğü üzere, araştırmada fikir belirten öğretmenlerin yaklaşık 1/4’ü, programın çocuğun ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyecek konular içerdiğini (Bkz. Tablo 8.) ve bunların bazı soyut varlıklar ve onların türevi olan konular olduğunu belirtmişlerdir.

b. “Cin,Ruh Çağırma, Falcılık, Şeytan, Satanizm, Reenkarnasyon vs.. gibi Konuların Programda Yer Almasını Uygun Görmeyenlerin Gerekçeleri

Öğretmenlere, bir önceki soru ile bağlantılı olarak, “Eğer cevabınız ‘Uygun değildir’ ise, nedenlerini yazar mısınız?” şeklinde bir soru yöneltilmiş ve aşağıdaki gerekçeler tespit edilmiştir:(Bir önceki soruya “Uygundur” cevabı verdiği halde bu soruyu cevaplayan öğretmenler de olmuştur.)

- “Çünkü, toplumdaki yanlış kanıyı silmek mümkün değildir. Ne anlatılırsa anlatılsın sonuç olarak hurafeler kazanıyor.”
- “Ruhsal açıdan menfi yönde etkiliyor.”
- “Cin- Şeytan kavramları anlatılabilir, kavratılabilir. Ancak ruh çağırma, fal, satanizm, reenkarnasyon gibi konular, 7. ve 8. sınıflarda değil, lise 2-3. sınıflarda verilmeli.”
- “Uygundur ancak bu konular, 8. sınıfta görülmeli.”

• “Cevabım “uygundur”. Ama daha önemli ve öğrenciler için daha çok gerekli bilgiler dururken, bu konuların verilmesi, fayda yerine zarar verebilir.”

• “Uygun olmakla birlikte, ders kitaplarındaki bilgiler soyut olarak verilmiştir. Konular güncelleştirilerek daha somut hale getirilebilir. Öğretmenleri de spekülâtif davranışlardan kurtarmış olur.”

• “Bu konular öğrencilerin algı düzeyinin üstünde.” (2 öğretmen)

• “Uygundur.Yalnız bu konularla ilgili bilgiler, daha az ve kısa verilmeli, gereksiz ve fazla detaylı bilgiler verilmemeli.”

• “Bu konular anlatılırken, çocuklar kavramakta zorluk çekmekte ve korkabilmekteler. Satanizm ve reenkarnasyon konusunda da tartışmalar olabilmekte, ahlaki açıdan bozulmalarına ve korkuya kapılmalarına sebep olmaktadır.”

• “Şeytan konusu mutlaka işlenmeli. Falcılık da mutlaka işlenmeli ama ruh çağırma konusuna gerek olduğunu düşünmüyorum. Cinler ise gerçekçi ifadelerle anlatılmalı.”

• “Konular çok ağır ve öğrencilerin gelişim düzeyine uygun değil.”

• “Lise seviyesinde olan bu konular sağlam akideye zarar vermezler. Gelişme döneminde olan henüz akidesi yerleşmemiş insanlara ise olumsuz etki yaparlar.”

• “Cin konusu hariç diğerleri uygundur.”

• “Konular akademik düzeyde olduğundan lise döneminde ele alınmalı.”

• “Ben taşımali okulda çalışıyorum. Öğrencilerimiz, düşünce ve algılamalarını okuyarak geliştirmedikleri için bu konular ağır gelebiliyor.”

• “Arada bir sansasyonel bir şekilde medyada gündeme gelen bu tür konuların reklamı yapılıyor gibi geliyor bana.”

• “Dinin gerçek hayatın dışında, anlaşılması zor, soyut ve karmaşık olaylarla daha çok ilgilendiği kanaati oluşuyor.”

• “Çocukların yaşları itibariyle, bu konular ilgi alanlarına giriyor. Ancak algılama seviyelerinin çok üstünde olduğundan korku yaşamalarına sebep oluyor.”

Yukarıdaki gerekçelerin ortaya koyduğu problemleri iki ana başlıkta toplayabiliyoruz:

1.Konuların, ilköğretim öğrencilerinin anlama kapasitelerinin üstünde olduğunun kabul edilmesi,

2.Öğretmenlerin bireysel bilgi ve anlatım farklılıklarına dayalı olarak öğrencilerin yanlış ve abartılı bilgilenmelerine sebep olunması.

Her iki yaklaşımında haklılık paylarını kabul etmekle birlikte, çözüm yolunun konuların müfredattan çıkarılması olmadığını düşünmeliyiz. Zira, bu konular DKAB dersi içerisinde ele alınmadığı zaman öğrencinin öğrenme gündeminden çıkan, hayatta başka sebeplerle karşısına çıkma ihtimali olmayan konular değildir. Hatta, diğer dersler içerisinde bile konu olabilmektedir*. Diğer bir deyişle, konuların Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi içerisinde hiç ele alınmaması, başımızı kuma gömmek anlamına gelecektir.

O halde;

1. Konular, çocukların soyut konuları anlamadaki zaafı dikkate alınarak verilmeli ancak,

2. Konuların yıllık ders planı içerisinde yer aldığı zaman gelmeden ve öğretmen bu konularda öğrencilerin sorularına muhatap olmadan açıklamalarda bulunmamalı,

3. Soyut varlıkların sadece var oldukları bilgisi verilebilmesi ancak abartılı, korku duygusu uyandıracak veya akli zorlayan rivayet ve anlatımlardan kaçınılmalı,

4. Öğretmen konuların işlenmesi esnasında öğrencilerin tuzak sorularına karşı uyanık olmalı, kendini kaptırarak, olumsuz etkilere yol açacak anlatımlara yer vermemelidir.

12.Mevcut Programın Günlük Dini Problemin Çözümünde Etki Derecesi

Eğitim faaliyetlerinin işlevsel olması, toplumun ihtiyaçlarına cevap vermesi ve yaşanan sorunların çözümüne katkıda bulunabilmesi gerekir.³⁴Bir ders programına öğrencilerin iltifat etmesinin, ilgi göstermesinin nedenlerinden biri, konularının karşılaşılan günlük problemlere çözüm getirebilir yapıda olmasıdır. Çoğu zaman öğrencilerin; “Bu konular hayatta ne işimize yarayacak ki?” şeklindeki sözlerini duyarız. Bu nedenle, onların pratik fayda sağlayabildiği ders ve-

---

* Bir Türkçe öğretmeni arkadaşım, derste, Ömer Seyfettin’in “Perili Köşk” hikayesini işledikten sonra kendisinin de ders kitabındaki; “cin ve peri gibi varlıklar yoktur, bunlar ancak masallarda geçer.” şeklindeki açıklamayı onaylayarak öğrencileri bilgilendirmek istediğinde itirazlarla karşılaştığını, sorunun Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine taşınması sonucunda ise, kendisine “Kafir” nitelemesi yapılmasına kırıldığını söylemiş ve benden konuya açıklık getirmemi istemişti.

³⁴ Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Ekim 2000, Sayı: 2517, S.914.

ya konulara ilgi göstermesi doğaldır ve buna bağlı olarak da öğrenmenin daha hızlı gerçekleşmesi ve kalıcı olması beklenir.

Din öğretiminde de etkin olunabilmesi için, konuların bu ihtiyacı giderebilecek niteliklerde olması, motivasyonun sağlanabilmesi için gereklidir. Bu nedenle öğretmenlere, “*Mevcut programın, öğrencilerin günlük hayatlarında karşılaştıkları dini problemlerin çözümüne ışık tutacağına inanıyor musunuz?*” şeklinde bir soru yöneltilmiş ve aşağıdaki bilgi ve bulgular elde edilmiştir.

Tablo 10.

Seçenek	N	%
1.Evet	7	8
2.Kısmen	59	67.8
3.Hayır	21	24.1
Genel Toplam	87	100

Tablo 10'a göre, öğretmenlerin %24.1'i, mevcut programın günlük hayatta karşılaşılan problemlerin çözümüne ışık tutmadığını belirtirken, %67.8'i, “Kısmen” seçeneğini işaretlemişlerdir. Soruya olumlu cevap verenler öğretmenlerin sadece %8'ini oluşturmaktadır.

Bu veriler göstermektedir ki;

a.Mevcut ders konuları, günlük hayatta karşılaşılan din ve ahlaka yönelik meselelere ışık tutması açısından tekrar gözden geçirilmelidir.

b.Gerekli iyileştirmelerin yapılabilmesi için daha geniş çapta araştırmalar yapılmalı ve elde edilen veriler dikkate alınmalıdır.

c.Programda yer alması gereken ünite ve konular, günlük yaşamla ilişkilendirilerek belirlenmelidir.

d. Öğretmen faktörü dikkate alınmalıdır. Konuların işlenmesi esnasında, öğretmenin yaklaşımı, vereceği örnekler içinde yaşanan zamana uzaksa, öğrenciler en iyi ihtimalle, gerçeklerden kopmuş, hayal dünyasında yaşayan insanlar haline geleceklerdir. Onlar için sahip olunmaya değer muhteva, hayatın problemlerini çözmede kullanılacak muhtevadır.³⁵

13.Mevcut Programın Ülkemizdeki İnanç Farklılıklarını Kapsama Noktasında Değerlendirilmesi

Ülkemiz, farklı dini anlayış ve yaşayışların var olduğu zengin bir mozaik durumundadır. Özellikle dinin algılanma biçimindeki değişikliğin bir sonucu olarak ortaya çıkan mezhepler bunun en açık göstergesidir. Ancak DKAB dersindeki amaç, hem yerelliğin yani böl-

³⁵ Selçuk, a.g.m., s.18-19.

gesel dini anlayışın, dinin evrensel boyutlarının önüne geçmesine karşı duyarlı olmak hem de her birini kucaklamak olmalıdır. Bu nedenle, öğretmenlere; “Ülkemizin değişik yöreleri ve inanç haritası göz önüne alındığında, mevcut programın yeteri kadar esnek bir program olduğunu düşünüyor musunuz?” şeklinde bir soru yöneltilmiş ve aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 11.

Seçenek	N	%
1.Evet	12	13.7
2.Kısmen	27	31
3.Hayır	48	55.1
Genel Toplam	87	100

Tablo 11'e göre, öğretmenlerin %55.1'i, yürürlükte olan programın ülkemizdeki farklı inanç yapılarını kucaklayabilen esnekliğe sahip olmadığını, %13.7'si ise aksini düşünmektedir. Soruya “Kısmen” cevabını verenlerin oranı %31'dir.

Bu sonuç, mevcut programın, ülkemizdeki değişik inanç şekillerini kucaklayan bir yapıda olmadığını kabul edildiğini göstermektedir. Bu nedenle;

a. Müfredatta yer alacak konular belirlenirken, ülkemizdeki farklı inanç ve kabullerin de değerlendirmeye alınması gerekmektedir.

b. Ancak bu noktada dinin birleştirici ve evrensel nitelikleri dikkate alınmalı, belli kalıpların dışındaki inanç ve ibadet anlayışlarının yanlış ve dine ters olduğu yargısı vermeyen yaklaşımlar tercih edilmelidir. Sözgelimi; Boy abdestinin farzlarının neler olduğu, nelerin abdesti bozduğu veya kurban kesmenin hükmünün ne olduğu (vacip-sünnet), gibi konularda daha esnek ve kucaklayıcı olunmalıdır.

c. DKAB ders müfredatlarının içeriği noktasında ciddi önerilerden biri Aleviliğin de ele alınması noktasında olmuştur. Araştırmaya katılan bir öğretmene göre; “Mozağin bir parçasını görmezden gelerek yokmuş gibi hareket etmek anlamlı değildir.” Bu nedenle müfredatın hazırlanmasında bu problemin de dikkate alınması, oluşturulan komisyonlara katılımlarının sağlanması veya belirli ünitelerle bu inanç anlayışına da yer verilmesi şeklinde çözümler üretilmesi uygun olacaktır.

14.Mevcut Programda Yer Alması İstenen Konular

Bu bölümde, öğretmenlerden, mevcut müfredatta yer almasını istedikleri halde göremedikleri konuların neler olduğu sorulmuş ve 6,

7 ve 8. sınıflar ayrı ayrı olmak üzere yazmaları istenmiştir. Aşağıda öğretmenlerin bu konudaki istekleri yer almaktadır:

6.Sınıflar:

• Ef'ali Mükellefin(Dini Sorumluluklar); Helal Haram, Farz, Vacib, Sünnet vs.(13), İslamın 5 Temel Şartı(17),Günlük Hayatta Pratikte Yararlanılabilecek Ahlak Prensipleri, Tevhid İnancı, Kötü Davranışlar ve Alışkanlıklar, Rüşvet, Çocuk Gözüyle Hz.Muhammed, Oruç İbadeti, Tüm Namaz Dua ve Süreleri(21), Kur'an ve Sünnet Dışı Dini Kaynaklar, Hz Muhammed'in Hayatı(4), Dinin Mahiyeti, İbadet ve Önemi, Diğer Peygamberlerin Hayatı, Kur'an-ı Kerim Okuma, Taharet, Dini Günler-Aylar ve Geceler, Allah'ın Sıfatları, Allah'ın Varlığının Akıl ve Nakil Yoluyla İspatı, Sevgi, Yardımlaşma, Allah, Peygamber ve Aile Sevgisi, Büyük Şahısların Biyografileri, İslamın Evrensel Özellikleri, Boy Abdesti ve Gerektiren Haller.

Görülmektedir ki,

a. 6. sınıfların ders programına eklenmesi istenen, "Davranışların Değerlendirilmesi (Ef'ali Mükellefin)", "İslamın 5 Temel Şartı", "Oruç İbadeti", "Tüm Namaz Dua ve Süreleri" gibi bazı konular, daha önceki müfredatta yer alan konulardır. Diğer bir deyişle, öğretmenler, bu konuların programdan çıkarılmasını uygun görmemektedirler.

b. Yeni programda zaten yer alan, "Hz Muhammed'in Hayatı", "Boy Abdesti", "Kötü Davranışlar ve Alışkanlıklar" gibi bazı konulara daha detaylı olarak yer verilmesini talep etmektedirler.

c. "Dini Günler-Aylar ve Geceler", "Allah'ın Sıfatları", "Allah'ın Varlığının İspatı", "Büyük Şahısların Biyografileri", gibi daha önceki 7. ve 8. sınıfların müfredatında bulunan konuların mevcut 6. sınıf programında yer almasını istemektedirler.

d. Hem önceki hem de mevcut müfredatta yer almayan, "Rüşvet", "Kur'an-ı Kerim Okuma", "Yardımlaşma", "Kur'an ve Sünnet Dışı Dini Kaynaklar" gibi bazı konuların programa dahil edilmesi yönünde fikir belirtmektedirler.

7.Sınıflar:

• İslamın Evrenselliği, İmanın Temel Şartları, Ahlak Prensipleri, Ergenlik Dönemi ve Gelişimi, Edep ve Terbiye, Kur'an-ı Kerim'in İçeriği, Peygamberlerin Hayatları, Allah'ın Varlığı ve Sıfatları, Ef'ali Mükellefin, Namaz Konusunun Tekrarı ve Daha Geniş Ele Alınması (Sehiv Secdesi Gibi), Namaz Sürelerinin Tekrarı, Temizlik, Hz. Muhammet'in Hayatı, İslam Bilginleri, Kur'an-ı Kerim'in Özellikleri, Türkler ve Müslümanlık, İbadet Konuları, Namaz Dua ve Süreleri, İlahi Dinler, Hac, Dini Aylar ve Geceler, İslam Büyüklerinin Biyografileri, Veda Hutbesi, Dört Halife Dönemi, Allah'ın Güzel İsimleri,

Kur'an-ı Kerim Okuma, İslam Tarihi İle İlgili Konular, Sünnetin Dindeki Yeri Ve Önemi.

Görülmektedir ki,

a. Daha önceki müfredatta yer alan, "İmanın Temel Şartları", "Allah'ın Varlığı ve Sıfatları", "Dini Aylar ve Geceler", "İslam Büyüklerinin Biyografileri" gibi konuların, yeni müfredatta da yer alması gerektiği ifade edilmiştir.

b. "Kur'an-ı Kerim'in İçeriği", "Hac" gibi konuların daha ayrıntılı verilmesi istenmiştir.

c. Daha önceki veya mevcut programın farklı sınıflarında yer alan, "Efali Mükellefin", "Peygamberlerin Hayatları", "İslam Büyüklerinin Biyografileri", "Hz. Muhammet'in Hayatı" gibi konuların 7. sınıf ders konuları arasına alınması talep edilmektedir.

d. Bu güne kadar müfredatta yer almayan, "İslamın Evrenselliği", "Kur'an-ı Kerim Okuma", "Veda Hutbesi", "Dört Halife Dönemi", "Allah'ın Güzel İsimleri", gibi bazı konuların 7. sınıf ders konuları arasına alınmasının uygun olacağı belirtilmiştir.

e. 6. sınıfta öğretimi bazı konuların, 7. sınıfta da tekrarının yapılması istenmiştir. ("Namaz Konusunun Tekrarı ve Daha Geniş Ele Alınması (Sehi Secdesi Gibi)", "Namaz Sürelerinin Tekrarı").

8.Sınıflar:

• İslam'ın Evrenselliği, Genel Ahlak Kuralları, Peygamberlerin Örnek Ahlakı ve Hayatı, İyi İnsanın Özellikleri, Namaz ve Sürelerinin Tekrarı, İslamın Temel Esasları, Şeytan ve Cin, İslam Bilginleri, Namaz ve Boy Abdestinin Tekrarı, Detaylı Olarak İslam- Bilim Uyuşması, Müslüman Türk Bilginleri, Rüşvet, Faiz, Dini Günler ve Geceler, Hz Muhammed'in Hayatı, Satanizm, Reenkarnasyon, Cinler, Zina, Gençler Arasında Nikahın Önemi, İslam Dini Kaynakları, Oruç Konusu (Kaza ve Kefaret Konuları), Yalan, Helal-Haram, Namazın Kılınışının ve Dualarının Tekrarı, İslam Büyüklerini Hayatları, Alevilik, Tarikatların Durumları, Cinayet-Mafya vb. Konular da Eklenmeli, Kur'an-ı Kerim ve Özellikleri, Kuran'daki Emir ve Yasaklar, Hadis ve Sünnet, Tefsir ve Müfessirler, Dinler, İlmihal konuları, Allah'ın Varlığı ve Sıfatları, Tesettür, Müslüman Bilginler ve Buluşları, Ad koyma ve Selamlaşma,

Görülmektedir ki,

a. "Peygamberlerin Örnek Ahlakı ve Hayatı", "Ad koyma ve Selamlaşma", "Hz Muhammed'in Hayatı" gibi daha önceki müfredatta 8. sınıfta ele alınan konulara, yeniden aynı sınıf düzeyinde yer verilmesi istenmiştir.

b. 6. ve 7. sınıf konuları arasında yer alan “Oruç”, “Dinler”, “Cinler”, “Şeytan”, “Satanizm”, “Reenkarnasyon”, “Kur’an-ı Kerim ve Özellikleri”, “Allah’ın Varlığı ve Sıfatları” gibi konuların 8. sınıf konuları arasında yer alması gerektiği görüşüne yer verilmiştir.

c. Programda bugüne kadar yer verilmeyen ancak öğretmenlerin 8. sınıf düzeyi öğretim için gerekli gördükleri konular da tespit edilmiştir: “İslam’ın Evrenselliği”, “Rüşvet”, “Faiz”, “Zina”, “Gençler Arasında Nikahın Önemi”, “Alevilik”, “Cinayet-Mafya vb. Konular”, “Tesettür”.

d. Namaz ve abdest konularının 8. sınıfta da tekrar edilmesi istenmiştir.

15. Mevcut Programa İlişkin Genel Düşünce ve İstekler:

Öğretmenlerin bir kısmı uygulamakta oldukları mevcut programa ilişkin şu ifadelerde bulunmuşlardır:

- Konular işlenirken daha fazla ayete yer verilmeli,
- Özellikle 8. Sınıfta işleyecek konu bulamıyorum.
- Bu derse 4. ve 5. sınıftan itibaren branş öğretmenleri girmeli ve özlük hakları da buna göre düzenlenmeli.
- Sevgi-saygı, temizlik, yardımlaşma gibi konular dinden bağımsız gibi anlatılıyor. Bu konularla ilgili ayet ve hadislerle bolca yer vererek, dinimizde bu konulara önem verildiği gösterilmeli,
- Konuların sınıflara göre yanlış dağıtıldığını düşünüyorum.
- Çocuklar neyin önemli olduğunu belirleyemezler. Bu nedenle konuların özü maddeleştirilerek verilmeli.
- Yeni müfredatın konuları iyi olmakla birlikte, ders kitapları bu konuları dolduracak kapasitede değil. Her ne kadar öğretmen bu açığı kapatmakla yükümlüyse de öğrenciler için kitap önemlidir. Bu nedenle kitaplarda içeriğin doldurulması gereklidir.
- Bu derste dini bilgiler daha ayrıntılı olarak verilmeli, ahlaki ve kültürel konular ayrı bir ders olarak verilmeli,

Bu düşünce ve isteklere dayalı olarak bir değerlendirme yaptığımızda şu sonuçları elde ediyoruz:

a. DKAB öğretimi, ilköğretimin hem I. hem de II. kademesinde branş öğretmenlerince yapılmalıdır.

b. Konuların sınıflara göre dağılımı tekrar gözden geçirilmelidir.

c. Ders kitapları, konuların içeriğini dolduracak zenginlikte, ayet ve hadislerle dayalı olarak hazırlanmalıdır.

d. Doğrudan dinle alakası olmayan milli ve kültürel konular, başka bir sosyal dersin müfredatına yerleştirilmelidir.

e.Temizlik, sevgi, yardımlaşma gibi dini yaşamda önemli yeri olan konular, dinin temel gerekleri arasında öğretilmelidir.

16.Mevcut Programda “Gereksiz” Olarak Düşünülen Konular

Öğretmenler, aşağıda yer alan ünite veya konuların müfredattan çıkarılması yönünde fikir belirtmişlerdir. Ancak burada çıkarılması istenen bazı konuların(Cinler, Ruh çağırma vb.), programda yer alması gerektiği noktasında yüksek oranda görüş bildirildiği görülmektedir(Bkz.Tablo:9). Buradaki tezatlık, öğretmenlerin birbirine zıt iki noktada fikir belirtmelerinden ve bu bulgulara çalışmada olduğu gibi yer verilmesinden kaynaklanmaktadır.

6. Sınıflar:

• Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz(4), Dostluk ve Kardeşlik(3), Kutsal Kitapları Tanıyalım, Namazın İnsana Kazandırdıkları, İnsanın Paylaşma ve Yardımlaşma İhtiyacı, Yardımlaşma Kurumlarımız.

7. Sınıflar:

• Hac ve Umre(5), Ailemiz(3), Cinler, Ruh çağırma(3), Satanizm(3), Reenkarnasyon(3), Sihir ve Büyü, Hinduizm ve Budizm(2).

8. Sınıflar:

• Kültürümüz ve Din(8), Dindeki Anlayış Farklılıkları(6), Din-Akıl-Bilim(4), Kültürümüz ve Din, Evrenin Yasaları, Dinlerin ve İslamın Evrensel Öğütleri, Mezhep ve Tarikatlar(2), Çevre ve Ahlak.

Gereksiz Olduğu Düşünülen Konularla İlgili Genel Düşünceler:

Öğretmenler, gereksiz olduğunu düşündükleri konularla ilgili olarak şu notları düşmüşlerdir:

- İnkılap Tarihi dersi içerisinde yer alması gereken konular, DKAB ders müfredatından çıkarılmalı,

- Aslında yeni programda yer alan konular, daha önceki programda yer alan konulardan farklı değil. Sadece konu başlıkları daha anlaşılması zor bir şekilde sokularak verilmiştir. Mesela; 8. sınıflarda “Akıl, dini sorumluluğun ilk şartıdır.” konusu, daha önce 6. sınıflarda işlediğimiz, “Mükellef kime denir?” konusu ile aynıdır. Bu örnekler çoğaltılabilir.

- Gereksiz konu olduğunu düşünmüyorum ancak kalabalık sınıflarda konular kavratılmıyor. Bu nedenle, mevcut konular azaltılmalıdır.

- I.Kademe öğrencilerine de DKAB branş öğretmenleri girerse, konuların kavratılması daha etkili olur.

- Hac ve kültür gibi kısa geçilmesi gereken konulara çok geniş yer verilmesini yanlış buluyorum.

- Bir önceki müfredatta yer alan bir çok konu, değişik başlıklar altında gösterilerek farklılık getirilmiş gibi gösterilmiş. Örnek:Hz.Muhammed' in Hayatı.

- Kültürümüz ve Din ilişkisini kavramada ilköğretim öğrencileri yetersizler. Anlamakta zorlanıyorlar. Dinin istediği davranışlarla kültürümüzün gereği davranışlar karıştırılıyor.

- Konuların ders kitaplarında işlenmesi esnasında, konularla ilgili Kuran'dan, Peygamberimizin hayatından çok ve sıkça örnekler verilmesi bilgilerin kalıcılığına katkıda bulunacaktır. Oysa mevcut kitaplarda konular yüzeysel ve gereksiz yan bilgilerle işlenmektedir.

- "Kur'an-ı Kerimde Neler Bulabiliriz?" konusu gerekli bir konu olmakla birlikte, mevcut programda verilen alt başlıkları (Kuran, İnsan-Allah İlişkisi Konusunda Yol Gösterir", "Kuran, İnsanın insanla ilişkisi konusunda yol gösterir." vs.) hem karışık hem de yetersiz buluyorum. Bu konunun maddeler halinde ve Kuran'dan örneklerle verilerek işlenmesi kolaylaştırılabilir ve öğrencilerce daha anlaşılır bir hale getirilirdi.

- Bazı konulara yaklaşım pratik hayatla tezat oluşturmaktadır. Örneğin: mezhepler zenginlik, cemaatlere yaklaşım zararlı olarak gösterilmektedir.

- 6. Sınıftaki "Zekat" konusunun 7. veya 8. sınıflara kaydırılması, 7. sınıftaki "Kur'an-ı Kerim-i Tanıyalım", "Hac ve Kurban", "Ahiret İnancı" konularının 8. sınıfta işlenmesi, 7. sınıftaki "Ailemiz" konusunun da 6. sınıfta ele alınması, 7. sınıftaki "Dinleri Tanıyalım" ünitesi ile 6.sınıftaki "Kutsal Kitapları Tanıyalım" ünitesinin birleştirilerek 6. sınıfta yer verilmesini uygun buluyorum.

Yukarıdaki fikirler değerlendirildiğinde şu sonuçlar elde edilmektedir:

a.Çıkarılması istenen ünite ve konular, müfredatın büyük bir çoğunluğunu teşkil etmektedir.

b.Mevcut konuların bir çoğunun, bir önceki müfredatta yer alan konulardan farklı olmadığı, başlıkların farklı ifadeler kullanılarak verildiği düşünülmektedir. Dolayısıyla, amaçlandığı gibi bir değişim ve gelişim olmadığı vurgulanmaktadır.

c.Bazı konuların sınıf düzeylerine göre yeniden belirlenmesi, kaydırmaların yapılması veya tamamen çıkarılması teklif edilmektedir. "Kültürümüz ve Din", "Din, Akıl-Bilim" üniteleri, öğrencilerin algı düzeylerinin üstünde olarak düşünülmektedir.

d. Mezheplerin birer zenginlik cemaatlere yaklaşımın ise zararlı olarak gösterilmesine değinilmesi noktasında, DKAB dersinin birleş-

tirici, toplumun her kesimini kucaklayıcı olma özelliğinin hatırlanması problemi çözecektir.

SONUÇ:

Eğitim programlarının da, her alanda yaşadığımız hızlı değişim ve gelişime paralel olarak yenilenmesi kaçınılmazdır. Nitekim, 2517 sayılı tebliğler dergisinde yer alan DKAB ders müfredatının çeşitli yönlerden sorgulandığı bu araştırmaya birikimleri, deneyimleri ve görüşleriyle katkıda bulunan öğretmenlerin tamamına yakını eğitimde program geliştirme çalışmalarını gerekli görmekte-dirler.

Mevcut programın daha güncel bir yapıya kavuştuğunun belirtilmesi, öğrencilerin zihinsel çabalarını besleyip destekler nitelikte olması, öğrencilerin ruh sağlığı üzerinde negatif etkide bulunmadığının düşünülmesi olumlu sonuçlardır. Ancak yeterli dinamizmin sağlanamaması, genel öğretimin amaçlarına ulaşmada daha yapılacakların olması, konuların , öğrencilerin anlama kapasitesine göre dağıtılmadığının kabulü, günlük hayatta karşılaşılan problemlerin çözüme ışık tutma açısından yeniden gözden geçirilmesi gereğinin ortaya çıkması ve ülkemizdeki değişik inanç şekillerini kucaklar yapıda olmadığının düşünülmesi belirlenen başlıca olumsuzluklardır.

Ayrıca, bazı konuların, diğer sosyal derslerin müfredatında yer almasının daha uygun olacağı, sınıflar arası yatay geçiş yapılması gereken konuların olduğu, içeriği zengin ders kitaplarının dersin öğretimine katkıda bulunacağı yolunda da görüşler belirtilmiştir.

Bu çalışmada elde edilen verilerin, yapılacak daha kapsalı çalışmalarla desteklenerek değerlendirilmesi, DKAB ders müfredatının değişim ve gelişimlere ayak uydurarak ideal formuna kavuşmasına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- el-ACLUNİ, İsmail ibn Muhammed (ö.1162/1748); **Keşf-ül Hafa ve Muzilu'l-İlbas 'Amma İştéhene Mine'l Ehadis 'Ala el-Sineti'n-Nas**, (I-II), Müesssesetür-Risale, Beyrut 1985.
- BAŞKURT, İrfan; **"İslam Eğitime Dair Bazı Temel İlkeler"**, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, Sayı:9, İstanbul 2002.
- BUHARİ, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail; **el-Camiu's-Sahih**, el-Mektebetü'l-İslamiyye, İstanbul 1979.
- ÇİLENTİ, Kamuran; **Fen Eğitimi Teknolojisi**, Ankara 1985.
- DOĞAN, Recai, Cemal Tosun; **İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar İçin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi**, 2. Baskı, Ankara 2003.
- GREER, J.R; "Stages in the Development of Religious Thinking" , British Journal of Religious Education, Volume III.
- HESAPÇIOĞLU, Muhsin; **Öğretim İlke ve Yöntemleri:Eğitim Programları ve Öğretim**, Beta Yayınları, İstanbul 1988.
- Milli Eğitim Temel Kanunu, Kanun No:1739 Kabul Tarihi:14.06.1973, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1980.
- KARASAR, Niyazi; **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 2.Baskı, Ankara 1978.
- KOÇER, Hasan Ali; **"Genel Eğitimin Bütünlüğü İçinde Din Eğitiminin Yeri"**, Türkiye I. Din Eğitimi Semineri, İlahiyat Vakfı Yayınları, Ankara 1981.
- KONGAR, Emre;**Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, 4.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 1985.
- Kur'an-ı Kerim.
- ONAT, Hasan; **"Din Alanında Yeniden Yapılanma Üzerine"**, Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2000.
- SELÇUK, Mualla; **"İlköğretimde Din Dili ve Sembolik Anlatım"** Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri, (8-10 Nisan) Ankara 1991.
- SELÇUK, Mualla; **"Din Öğretiminin Kuramsal Temelleri"**, Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2000.
- TAŞTEKİN, Osman; **Öğretmen ve Öğrencilere Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Müfredatları (İlköğretim 6.7. ve 8. Sınıflar)**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 1994.
- TAŞTEKİN, Osman; **"İnanç Öğretiminin Psiko-Pedagojik Temelleri"**, Diyanet İlmi Dergi, Cilt 39, Sayı:1, Ankara 2003.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Ekim 2000, Sayı:2517.
- TEKİN, Halil; **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**, 13. Baskı, Yargı Yayınları, tarihsiz.
- TEKİN, Nursen; **Ortaokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarının Değerlendirilmesi**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1986.
- VARIŞ, Fatma; **Eğitimde Program Geliştirme-Teori ve Teknikler-**, 3.Baskı, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay., Ankara 1978

ABSTRACT

The purposes of this study are to evaluate the programs of Religious Culture and Moral Knowledge of second level of primary schools based on the Article of 2517 of the Documents of Bulletin, the thoughts and suggestions of the course teachers, and to present some suggestions for creating a better program.

The current program has had some positive developments. However, it has still some negative aspects. These include that it does not have enough dynamism, it lacks some points in terms of attaining the general aims of instruction, some of its subject matters are beyond of the students' understandings' capacity, it is far from the meeting the needs of contemporary world's problems, and it does not address the various beliefs and practices of people living in different parts of the country.

It is hoped that the study can contribute to design a better program for the future, which accomplishes those necessities mentioned above.